

Jaarverslag 2020

Commissie van Toezicht Detentieplaatsen
Koninklijke Marechaussee

Inleiding

Het ministerie van Defensie heeft sinds november 2007 een Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee (CvT DP) ingesteld, voortvloeiend uit Europese regelgeving die tot doel heeft inhumane behandeling en foltering van ingesloten tegen te gaan. De KMar heeft ook vanuit nationale wet- en regelgeving een verantwoordelijkheid zorgvuldig en humaan om te gaan met vrijheidsbeneming van personen. Met de instelling van deze commissie voldoet Defensie en meer specifiek de KMar, aan deze (inter)nationale verplichtingen. Het werk van de CvT DP maakt niet alleen het beleid rond insluitingen transparant, maar ook de uitvoering daarvan. Door inspecties van de CvT DP kan de kwaliteit van detentieplaatsen en van de uitvoering van insluitingen structureel in kaart worden gebracht en zo nodig worden verbeterd.

De taak van de commissie is toezicht houden op de wijze van de tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming in alle detentieplaatsen (cellen, ophoudruimtes, verhoorruimtes en arrestantentransportmiddelen), die in gebruik en beheer zijn bij de KMar. Daartoe behoort toezicht op de naleving van de daarop betrekking hebbende voorschriften. Ook is het haar taak gevraagd en ongevraagd daaromtrent aanbevelingen tot verbeteringen en inlichtingen te verstrekken aan de beheerder, zijnde de minister van Defensie.

De CvT DP dient jaarlijks aan de minister van Defensie schriftelijk verslag uit te brengen van haar werkzaamheden en bevindingen (zie de ministeriele regeling, bijlage 1). Deze nota dient daartoe.

Samenstelling commissie

In de vorige twee jaarverslagen is de samenstelling van de huidige commissie reeds uiteengezet. De benoemingstermijn voor de eerste drie commissieleden liep per september 2020 af. Deze leden zijn voor drie jaar herbenoemd. Daarnaast is er een vierde lid aangesteld in januari 2019. Haar benoemingstermijn loopt in januari 2022 af.

Bevoegdheden en wijze van inspecteren

Voor de bevoegdheden, wijze van inspecteren en de verslaglegging daarvan wordt verwezen naar het jaarverslag over 2018.

Verrichte activiteiten 2020

Inspectiebezoeken algemeen

De commissie die eind 2017 drie nieuw aangestelde leden heeft (sinds begin 2019 aangevuld tot vier leden), heeft zich destijds tot doel gesteld in haar benoemingsperiode alle detentieplaatsen minstens eenmaal te hebben geïnspecteerd. De plaatsen waar de KMar detentiefaciliteiten in gebruik en beheer heeft, liggen verspreid over Nederland, maar ook in het Caribisch gebied. In totaal gaat het om circa 100 ophoudruimtes (kale ruimte met bank) en cellen (ruimte met bed) verdeeld over 30 locaties. Aan de hand van een prioritering is ieder jaar gekozen welke locaties voor een eerste inspectie voorrang verdienen en welke nogmaals dienen te worden bezocht vanwege bijvoorbeeld de grootte of naar aanleiding van geconstateerde tekortkomingen. In 2018 werden 9 locaties bezocht en in 2019 10 locaties. In 2020 zijn 12 locaties bezocht. Daarmee zijn nagenoeg alle resterende locaties bezocht, zelfs die in het Caribisch gebied (zie hierna meer over de Carib). Als gevolg van de Corona-pandemie heeft de commissie tijdens de eerste golf (maart-april) en tweede golf (okt-nov) vrijwel geen inspecties uitgevoerd waardoor de resterende locaties in 2021 zullen worden bezocht. De aanhoudende Corona-crisis heeft de commissie eind 2020 doen besluiten toch nog enkele inspecties uit te voeren, mede om te bezien of de beschermingsmaatregelen, zoals het gebruik van mondkapjes, ook t.a.v. de opgehouden personen worden toegepast. De landelijk voorgeschreven corona-maatregelen bleken op de bezochte locaties goed te worden nageleefd.

De locaties die in 2020 zijn geïnspecteerd:

1. 10-01-2020 Eelde (en Winschoten schr.)
2. 17-01-2020 Rotterdam The Hague Airport (herinspectie)
3. 05-02-2020 Curaçao
4. 07-02-2020 Aruba
5. 08-02-2020 Bonaire
6. 12-06-2020 Hoek van Holland (herinspectie)
7. 12-06-2020 Europoort (herinspectie)
8. 18-06-2020 Leeuwarden
9. 03-07-2020 Venlo (herinspectie)
10. 09-11-2020 Venlo (herinspectie)
11. 04-12-2020 Eindhoven (herinspectie)
12. 23-12-2020 Rotterdam CS (schouw)

De commissieleden hebben sinds 2018 ervaring opgedaan met het uitvoeren van inspecties en zijn sinds 2019 met vier leden. Daarom is voor 2020 gekozen de inspecties niet meer voltallig maar in tweetallen uit te voeren. Zodoende kan de commissie efficiënter haar taken uitvoeren en de reistijden voor ieder commissielid beperken door de te inspecteren locaties naar gelang de woonplaats te verdelen.

Een uitzondering betreft de tweede herinspectie van Venlo. Door een enkel commissielid is in november de locatie wederom bezocht om te bezien of de aanbevelingen waren uitgevoerd.

Een novum dit jaar was een preventieve inspectie of schouw. De directe service van de Eurostartrein van Amsterdam/Rotterdam naar Londen is per 26 oktober 2020 operationeel is geworden. Daarom is op Rotterdam CS een (grens)doorlaatpost ingericht waarop en waaromheen de KMar de (grens)politietaken heeft (ex art. 4, eerste lid onder f Politiewet 2012). De kans dat de KMar op Rotterdam CS dan personen moet ophouden o.g.v. de Vreemdelingenwet 2000 is daarmee aanwezig. De KMar heeft daarom het plan opgevat een voormalige politiestation als ophoudlocatie in gebruik te nemen. In aanloop naar de verbouwingen in het eerste kwartaal 2021 heeft de commissie de locatie eind 2020 geïnspecteerd en aanbevelingen gedaan. Deze zullen worden meegenomen in de verbouwingsplannen zodat de locatie al vanaf ingebruikname voldoet aan de bouwkundige en technische voorschriften omtrent het ophouden van personen.

Inspectiebezoeken Caribisch deel van het Koninkrijk

De KMar maakt voor de uitoefening van haar politietaken gebruik van detentieplaatsen op de eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire. In februari 2020 heeft de commissie de detentiefaciliteiten op deze eilanden die in beheer en gebruik zijn van de KMar geïnspecteerd. Deze inspecties zijn voltallig uitgevoerd. De redenen daarvoor zijn dat de commissie nog niet eerder in haar bestaan sinds 2007 daar een inspectiebezoek had afgelegd, voorts vanwege de complexe gezagsstructuren op de eilanden, de verschillende taken die de KMar daar uitvoert en omdat de commissieleden over complementaire kennis en ervaring beschikken.

De inspecties hebben geresulteerd in meerdere aanbevelingen per eiland. De bevindingen die buiten de invloedssfeer van de brigadecommandant van Brigade Carib liggen, zijn reeds in mei 2020 met de Commandant KMar besproken. Daarbij heeft de commissie te kennen gegeven zeer tevreden te zijn over de begeleiding en openheid van de daar gesproken medewerkers en de bereidheid van o.a. de brigadecommandant om geconstateerde verbetermogelijkheden te willen doorvoeren. De commissie is sindsdien periodiek geïnformeerd over de vorderingen wat op grote waardering kan rekenen van de commissie. Daarnaast is de inzet waarmee de taken door de Brigade Carib worden verricht, groot gebleken, ondanks de soms lastige (werk)omstandigheden. Hierna volgen de belangrijkste aanbevelingen per eiland.

Op Curaçao was de belangrijkste aanbeveling de twee politiecellen (hierna cellen, deze zijn ingericht voor dag- en nachtverblijf), twee ophoudruimtes (ingericht voor kort verblijf, max 9 uur) en twee 2 verhooruimtes op de Marinebasis Suffisant weer in gebruik te nemen. De veronderstelling leefde bij de Brigade Carib dat deze waren afgekeurd. Daarom werden mensen waarvan het nodig was deze 's nachts in te sluiten, overgedragen aan de Curaçaose politie en ingesloten in cellen van de lokale politiebureaus. Dat kost niet alleen reistijd, maar die cellen zijn bovendien ongeschikt voor insluiting, aldus een openbaar rapport van de Commissie van Toezicht Arrestantenzorg Curaçao (gaasafsluiting, matras op de vloer, algeheel gebrek aan hygiëne, te warm). Na inspectie bleken de detentiefaciliteiten op de Marinebasis Suffisant echter goed geschikt te zijn, met dien verstande dat de technische voorzieningen in de monitorruimte (camera's,

intercom) nog aanpassing behoefde en gekwalificeerd personeel Arrestantenzorg nodig is met bijbehorende financiële middelen. Vanwege afhankelijkheid van het Rijks Vastgoed Bedrijf (RVB) voor aanpassing van de monitorruimte, zijn de cellen helaas nog niet in gebruik genomen. De commissie betreurt dit.

Op Aruba zijn geen cellen, wel twee 2 ophoudruimtes en twee verhoorruimtes in beheer en gebruik van de KMar op het terrein van de Marinekazerne Aruba. Op Aruba zijn de detentiefaciliteiten van de KMar zeer goed op wat kleine, inmiddels doorgevoerde, verbeteringen na. Het gebouw is vrij nieuw en voldoet qua inrichting aan alle eisen. Indien een langere ophouding dan enkele uren is gewenst, wordt door gebrek aan eigen cellen, de verdachte overgeplaatst naar de politiecellen op het terrein van de penitentiaire inrichting, het Korrektie Instituut Aruba (KIA). De omstandigheden waaronder de verdachten daar moeten verblijven zijn niet vergelijkbaar met de Nederlandse omstandigheden, zo blijkt uit de geuite zorgen van KMar-medewerkers, bevestigd door openbare rapportages van de Inspectie Justitie & Veiligheid. De commissie heeft daarom de Brigade Carib geadviseerd om de ontwikkelingen omtrent het KIA goed te monitoren en zo nodig te heroverwegen of het nog langer verantwoord is verdachten daar ('s nachts) onder te brengen.

Op Bonaire worden voornamelijk de algemene politietaak en de grensbewakingstaak uitgevoerd, die laatste op het Vliegveld Bonaire. Daar zijn echter formeel geen cellen, ophoudruimtes of verhoorruimtes aanwezig. Desondanks wordt een deel in de aankomsthal (een rij stoelen) feitelijk gebruikt als ophoudruimte. Dit acht de CvT ongewenst, zowel v.w.b. de veiligheid van een ieder als de privacy van de opgehoudene (verdachte dan wel vreemdeling). Daarom heeft de commissie als belangrijkste advies gegeven om op korte termijn tenminste 1 ophoudruimte te realiseren op het Vliegveld Bonaire. Een verhoorruimte werd ten tijde van de inspectie reeds ingericht. De BC Carib kan zich vinden in het advies, maar in de opvolging van dit advies is medewerking van en afstemming met de luchthaven vereist en, ook hier, de inzet van het RVB. Een tijdelijke ophoudruimte wordt binnenkort ingericht door gebruik te maken van een container, die eerder bedoeld was als noodkantoorruimte.

Door de grote afstand tot Nederland is een jaarlijks of tweejaarlijks herhaalbezoek aan Curaçao, Aruba en Bonaire niet aan de orde. Het zal van de omstandigheden afhangen wanneer een volgend bezoek wenselijk is. Mogelijk dat een inspectiebezoek aan Sint Maarten eerder in de rede ligt. De commissie heeft vernomen dat mogelijk het aantal gestationeerde Mariniers (fors) zal toenemen waardoor ook de militaire politiezorg door de KMar zal toenemen. Voorts zouden de grensbewakingstaken als gevolg van de afspraken tussen Nederland en St. Maarten over wederopbouw na de orkaanverwoesting mogelijk worden verlengd. Eigen detentiefaciliteiten bouwen wordt daarom overwogen. Zodra die in gebruik zijn genomen, zal de commissie zich beraden over een (on)voltallig inspectiebezoek aan Sint Maarten, eventueel gecombineerd met een herinspectie aan een of meer andere eilanden.

Nationaal Preventie Mechanisme

In het kader van het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (OPCAT) zijn in Nederland diverse organisaties benoemd als leden van het 'Nationaal Preventie Mechanisme' (NPM). Het Nederlandse NPM wordt gevormd door alle organisaties die een toezichthoudende of adviserende rol vervullen bij personen die in hun vrijheid zijn beperkt, bijvoorbeeld in gezondheidscentra, justitiële inrichtingen en politie- en brigadebureaus. Het betreft een samenwerkingsverband waar ook de CvT DP deel vanuit maakt. Gezamenlijk beschikken de deelnemers van het NPM over alle bevoegdheden waarover NPM's op grond van het OPCAT dienen te beschikken. Elke deelnemer heeft daarbij zijn eigen, in wet- en regelgeving vastgelegde, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Zoals in het vorige jaarverslag reeds is opgemerkt, functioneert het NPM al enige tijd niet voldoende door interne en externe kritiek met als gevolg dat een paar deelnemers uit het NPM zijn gestapt w.o. de Nationale Ombudsman. Het NPM zou onvoldoende onafhankelijk zijn. Eind 2019 heeft de Directeur-Generaal Politie, Straffen en Beschermen van J&V mogelijke oplossingen met de huidige en twee voormalige deelnemers geïnventariseerd. Pas begin 2021 is een advies aan de minister(s) van J&V uitgebracht over welke organisatie de NPM-taken toebedeeld zou moeten krijgen en of daarvoor een wettelijke verankering noodzakelijk is. In 2020 heeft daardoor geen enkele vergadering van het NPM plaatsgevonden. Mogelijk dat het College voor de Rechten van de Mens de NPM-taken (wettelijk) toebedeeld krijgt. Welke activiteiten de CvT DP dan nog i.h.k.v. de NPM zal uitvoeren, is nu nog niet duidelijk.

Bevindingen 2020 en aanbevelingen

De afzonderlijke inspectieverslagen worden met verbetervoorstellen zo spoedig mogelijk na de inspectie aangeboden aan de betreffende brigadecommandanten. Uit alle in een jaar opgemaakte inspectieverslagen worden daarnaast, indien mogelijk, algemene bevindingen gedestilleerd. Deze worden opgenomen in het jaarverslag en aan de minister aangeboden en ter informatie gezonden aan de commandant KMar. Het is goed gebruik bij Defensie om jaarverslagen van toezichthouders te publiceren. De onderliggende inspectieverslagen worden evenwel niet als bijlage gevoegd en actief gepubliceerd.

Zoals al in de vorige twee jaarverslagen benoemd, is het de commissie ook dit jaar weer opgevallen hoe verschillend alle bezochte locaties zijn. In de zin dat de taken verschillen (algemene politietaken, militaire politiezorg, grenstoezicht, of beveiliging of een combinatie daarvan), de staat van de gebouwen (oud of nieuw) en het aantal werkzame mensen (veel tot weinig) en soort locatie (civiele omgeving of militaire omgeving). Die diversiteit bleek ook in de Carib het geval. Echter ook dit jaar weer, heeft de commissie een open, vriendelijke en constructieve houding ervaren. Alleen op locatie Venlo bleek na de eerste herinspectie, dat niet aan alle aanbevelingen uitvoering was gegeven. Dit was echter wel van belang om zelfverwonding en suïcide te voorkomen. Na de tweede herinspectie werden de resterende aanbevelingen alsnog doorgevoerd en kon de commissie tevreden worden gesteld.

Uit de inspecties van 2020 zijn geen schokkende zaken naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen die zijn gedaan, zijn reeds of worden door de desbetreffende brigadecommandanten opgepakt. De aanbevelingen betroffen betere ontsluiting van de deur van een ophoudruimte, beter schoonmaken van een ophoudruimte, periodiek calamiteiten en ontruimingsoefeningen samen met de brandweer in en om het gebouw, daadwerkelijke ontmanteling van een cellenblok dat niet meer in gebruik is en het beter kunnen regelen van de verwarming en vastzetten van de bank in een ophoudruimte. De veelvuldig in 2019 voorkomende aanbeveling om het cameragebruik in ophoudruimtes overeenkomstig de regels in de Ambtsinstructie te brengen, lijkt zijn vruchten af te werpen. Ook aan de algemene aanbeveling die aan de minister van Defensie is gedaan n.a.v. het jaarverslag 2019 (zie bijlage 2) t.a.v. het aanwezig zijn van BHV-ers op locaties waar personen worden opgehouden of ingesloten, wordt uitvoering gegeven. De commissie ziet daarom geen aanleiding algemene aanbevelingen te doen voor wat betreft Nederland.

Voor het Caribisch deel van het Koninkrijk daarentegen, maakt de commissie zich zorgen om de voortgang. De verrichte inspectie is inmiddels een jaar geleden. Ondanks de inzet van de Brigade Carib kunnen de cellen op Curaçao nog steeds niet in gebruik worden genomen en is er nog steeds geen (definitieve) ophoudruimte vanwege de afhankelijkheid van het RVB. De commissie doet daarom de dringende aanbeveling aan de minister van Defensie om te bewerkstelligen dat op hoog ambtelijk niveau bij het RVB aandacht wordt gevraagd voor de gewenste voortgang en daarover concrete afspraken worden gemaakt.

Tot slot spreekt de commissie haar waardering uit voor de consciëntieuze manier waarop de KMar op de bezochte locaties uitvoering geeft aan de landelijk voorgeschreven corona-maatregelen.

Bijlagen:

1. *Regeling commissie van toezicht detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee van 2-11-2007 (met doorgevoerde wijzigingen per 1-10-2016).*
2. *Jaarverslag 2019.*